

8. Павловский И. Ф. К вопросу о переводе Ильинской ярмарки из Ромен в Полтаву. – Вып. 5. – С. 10-19.
9. Скоряк А. Європейський ярмарок як феномен художньої культури / А. Скоряк // Імідж сучасного педагога. – 2011. – №6. – С. 31-37.
10. Скоряк А. Г. Матеріали польових етнографічних досліджень 2005-2011 років // Приватний архів А. Г. Скоряк (Гуцульщина, Буковина, Покуття, Прикарпаття, Закарпаття, гірські райони українських Карпат, ряд територій Західної України, Полтавщина).
11. Скоряк А. Г. Український ярмарок: соціально-економічне явище і субкультурний феномен [Текст]: наукова розвідка. – Полтава: ТОВ „Фірма „Техсервіс”, 2011. – 146 с.
12. Юрченко В. Народні звичаї на ярмарках України у другій половині XIX – на початку XX століття / В. Юрченко // Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. – Випуск 24. – К. : УНІСЕРВ, 2008. – 162 с. – С. 119-125.
13. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. / Редкол. : П. С. Сохань (відп. ред.) та ін. – Київ : Наукова думка, 1990-1991. – Т. 1. – 1990. – 592 с.

Annotation

Skoryak Ann Functional-art specific Ukrainian fair folklore. The authors make one of the attempts to analyze the types of functional and specific features of Ukrainian Art Fair folklore. They try to refute the idea that fair trading is a purely economic phenomenon. Researchers suggest and analyze examples of commercial signs, superstitions, prejudices and prayers that have survived to our time and traders are actively used in modern Ukrainian fairs.

Keywords: fair trade, signs, superstitions, superstitions, prayers, folk, merchants, cornerman, resellers, a phenomenon, subculture, huckster, Gypsies, the owners of watering, thieves, fair entertainment, crib, intermedia, farce, people songs, acrobats, magicians, carousel, dancers, fakirs.

Мисюра Т.М.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ МІСТА В ЗАХІДНОМУ ТИПІ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена дослідженню етапів становлення міста як культурного феномена в контексті західної цивілізації. Доводиться, що культурно-історична динаміка міської культури корелює з етапами модернізації західної культури.

Ключові слова: місто, міська культура, західний тип культури.

Актуальність дослідження міської культури для західного типу цивілізації є загальнокультурною очевидністю, оскільки поза урбаністичним середовищем сучасний індивід втрачає свої життєві орієнтири. Філософсько-культурологічна рефлексія почала відмічати цю закономірність ще з часів Ренесансу. В роботах багатьох західноєвропейських теоретиків урбаністичний ландшафт культури є тлом для філософських роздумів. Проте, місто як самостійний предмет філософського

дослідження постає лише у XIX столітті в роботах М. Вебера, В. Зомбарта, Г. Зіммеля. Його систематичне дослідження оформлюється одночасно з предметним полем філософії культури. Метою нашого дослідження є виявлення етапів становлення міста в західному типі культури.

Історичний тип західної культури являє собою форму переходу від класичної до некласичної культури та відповідає становленню і функціонуванню індустріального суспільства. Індустріальне суспільство – це історична форма суспільства, яка характеризується: суспільним характером виробництва (створення продукту не під замовлення, а за шаблоном, у відповідності не до потреб споживання, а до потужностей виробництва; перехід від ручної праці до машинної в формах мануфактури та фабрики; використання не м'язових джерел енергії (людини чи тварини); орієнтація на прибуток, а, відповідно, зростання якості та кількості продуктів виробництва, також їх масовізація і стандартизація); універсальністю товарно-грошових відносин (розвиток торговельних і фінансових ринків: ринок, а не пререрозподіл стає універсальним регулятором соціального та відтепер еквівалентного обміну, формування грошей як «всезагального еквіваленту», наймана праця, звільнення ринку землі від феодалних обмежень, низький рівень позичкового відсотку), легітимацією прав приватної власності (заміна родових відносин речовими, поділ влади та майна, незалежність судової системи, правове забезпечення реальної свободи підприємництва, формування відповідних соціальних та політичних структур); формуванням нації як типу політичної та етнічної спільноти; інституалізація освіти; втратою релігії монополії в духовній сфері (тотальна секуляризація культури (звільнення від релігійних настанов)), а, відповідно, становлення автономних форм духовної культури (наука, мораль, мистецтво). Одним із базових показників західного стилю культури є урбанізація, що передбачає не лише демографічний показник концентрації населення, а в першу чергу, формування головного місця виробництва у місті, а не в селі. Що відповідає саме показнику не аграрної, а індустріальної цивілізації, якою і стає культура Заходу.

Формування західної культури є складним і суперечливим процесом, який нараховує історичні етапи та національні варіанти його становлення. Перехід до некласичного типу культури відбувався нелінійно, а у різних формах. Тому в сучасній культурологічній думці нараховують декілька варіантів розвитку західного типу культури: Відродження (Ренесанс), Реформація, Просвітництво, XIX століття, перша половина XX століття. У кожному з цих історичних інваріантів західного типу культури відповідає власний етап становлення міста. Розглянемо їх у культурно-історичній ретроспективі.

Відродження змінює не лише світову географію, але і карту самого Старого світу. Центр світського життя переміщується із села у місто. Світ сіл, лицарів та замків поступається дорогу світу багатолюдних міст, кварталів кам'яних будинків, купецьким палацам та портів (Італійські міста-комуни, об'єднавшись, вибороли собі волю у імператорів Священної Римської імперії. Так імператор Фрідріх Барбаросса визнав свою поразку і незалежність італійських міст у 1176 р. у Венеції) [5, с. 456]. Місто стає осередком нових суспільних стосунків (центром мануфактурного виробництва, торгівлі, фінансових операцій, нових політичних утворень (республіки міста-комуни)) і формує принципово інший простір культури щодо середньовічних форм закріпачення (недарма

виникло німецьке прислів'я: повітря міста насичено волею). «При вільній праці розподіл праці розвивається разом з розширенням ринку: зовнішнього – шляхом географічного розширення сфери обміну і внутрішнього – шляхом збільшення числа споживачів. Тому городяни прагнуть зруйнувати кріпосне господарство, втягнувши кріпаків у сферу вільного обміну» – пише М. Вебер [4, с. 458].

Місто в ренесансних утопіях (Т. Кампанелла, Т. Мор) стає образом належного життя. Його жителі – буржуа – виконують комунікативну функцію у нових історичних реаліях і стають носіями «капіталістичного духу» (М. Вебер), який формує нові простори культури. А. Лефевр стверджував, що процес урбанізації набагато важливіший у динаміці капіталізму, ніж це намагалися подати аналітики. З ним згоден сучасний англійський дослідник Д. Харві: «Капіталізм змушений урбанізуватися, щоб відтворити себе. Але урбанізація капіталу породжує протиріччя. Соціальний і фізичний ландшафт урбанізованого капіталізму – це значно більше, ніж безмовне свідоцтво можливостей трансформації у капіталістичному розвитку і технологічні зміни» [10, с. 64].

У економічній практиці Ренесансу важливу роль відігравали родинні торгівельно-промислові і фінансові компанії. Родина обґрунтовується італійським архітектором, гуманістом Леоном Альберті як провідна господарча одиниця в нових соціокультурних відносинах, саме стає носієм нового «духу епохи» (Г. Гегель). Недарма в італійських містах (Флоренції, Генуї, Венеції) каплиці починають будувати на куті житлових приміщень задля того, щоб члени сім'ї могли віддавати свій релігійний обов'язок не відриваючись від повсякденних справ. Саме в цьому найбільш наочно проявляється дух нової епохи: Відродження не ставить свідомо під сумнів авторитет Бога, але увага зосереджена на земних справах. Буржуа не може собі дозволити витратити багато часу на шлях до собору. Нова світська етика як «наука про життя» (Леонардо Бруні) затьмарює вічне життя, до якого мала готуватися середньовічна людина. Аналіз етичних роздумів Альберті здійснює Зомбарт в роботі «Буржуа»: «Свята господарність» означає те, що міщанин, як новий тип людини, примушує події господарського життя переступати поріг своєї свідомості; що він піклується про господарські проблеми не соромиться говорити про них як про щось брудне; навіть вихваляється своїми господарськими справами. Це було нечуваною інновацією – небідна людина, яка робить проблеми господарювання предметом своїх роздумів!» [7, с. 55].

Іншою інноваційною ідеєю, виділеною В. Зомбартом у роботах Альберті, стає теза про економізацію господарювання. Ідея збереження з'явилася у світ! І знову-таки не вимушеного, а добровільного збереження, збереження не як нужди, а як доброчесності. Бережливий хазяїн стає тепер ідеалом навіть багатих, оскільки вони зробилися міщанами.

Альберті подає схему відносної важливості окремих витрат: «1. Витрати на їжу і одяг: вони потрібні; 2. Інші витрати; з них: а) деякі також потрібні; це ті, які, якщо не будуть зроблені, можуть зашкодити іміджу у суспільстві, реноме сім'ї: це витрати на підтримку будинку, сільської вілли і ділового приміщення у місті (botegga); б) інші, яких, правда, можна і не робити, але які, все ж, по суті, не є негожими: якщо їх роблять, то насолоджуються, якщо їх не роблять, то не мають ніякого збитку; сюди відносяться витрати на упряжку, на книги, на розпис лоджії і таке інше; в) нарешті, існують витрати, які цілком заслуговують на засудження, які є божевільними (pazze): це витрати на людей,

на харчування клієнтів (знову прихована злість проти всього сеньйорального: така повага гірша за диких звірів!)» [1].

Вміння знайти власну користь у будь-якій ситуації складає пафос нової моралі, що містить такі складові як "свята господарність" і "ділова мораль" (Л. Альберті). Перша відноситься до внутрішнього влаштування господарства, друга – призначена для регулювання стосунків господарюючих суб'єктів, визначає ставлення до зовнішнього світу взагалі і до клієнтів зокрема. Обидві мають спільне походження і культивують два принципи здійснення – раціоналізацію (встановлення розумного співвідношення між доходами і витратами) і економізацію (добровільне, а не вимушене збереження) ресурсів. Процес потрапляння господарських принципів в сферу рефлексії належного свідчить про протиставлення ціннісних орієнтацій буржуа феодальному сеньйорові (його «витратному господарству» і естетизуванню «дурного норову» (А. Канарський)), про формування міщанина не лише як «третього» стану, а як носія нового культурного типу (В. Зомбарт).

Ринок – це особлива територія. Там культивувалися зовсім інші почуття, ніж у духовних осередках (церквах, притулках, богадільнях, лікарнях): агресія, конкуренція, заздрість, помста. Специфікою нового духу західного міста Зіммель вважає замкненість, відособленість: «ця замкнутість, з пануючою у ній прихованою відразою, є знову-таки лише форма або зовнішність набагато загальнішої духовної суті великого міста. Справа у тому, що воно дає індивідові таку особисту свободу і у таких великих розмахах, що тут навряд чи можлива жодна аналогія з іншої сфери. Це може бути редуковано до однієї з дуже типових тенденцій розвитку громадського життя, до однієї з небагатьох тенденцій, для яких можна знайти приблизно загальну формулу» [6, с. 21].

Хоча «повітря міста робить людей вільними (*Stadtluft macht frei.*)» – як свідчить стара німецька приказка, – але місто далеко не завжди відкрите прибульцям, як це часто здається. Дослідник духу великого міста підкреслює, що «якби безперервним зовнішнім стосункам з безліччю людей відповідала б сама кількість внутрішніх реакцій, як у маленькому місті, де знаєш майже кожного зустрічного і до кожного маєш безпосереднє відношення – якби це було так, внутрішній світ розпався б на атоми, і душевні стосунки були б просто неможливими. Частково – це психологічна обставина, частково – право на недовіру до елементів життя великого міста, що швидко проходять повз нас, ледь зачіпаючи нашу увагу, змушуючи нас до тієї замкненості, внаслідок якої ми часто не знаємо навіть на вигляд своїх давніх сусідів, замкненості, яка нерідко змушує мешканця маленького міста вважати нас холодними і бездушними» [6, с. 25]. Зіммель пише, що в глибині цієї зовнішньої замкненості лежить не лише байдужість, але, більшою мірою, деяка відраза, взаємна відчуженість і віддаленість, які при першому ближчому зіткненні негайно переходять у ненависть і боротьбу. Ще із старовини полікультурність була базовою характеристикою міської культури. У зв'язку з цим стає ясным, що поліетнічність і полікультурність – це європейська спадщина античного полісу.

Виникнення світового ринку створило умови для самовизначення національних ринків західноєвропейських країн (разом з тим формування національних держав), а для європейського розподілу праці, змінив долю західної цивілізації (не лише Венеції). Так виникнення промислово – орієнтованих країн спричинило консервацію аграрної специфіки. Тому на сході Європи (зокрема України) ще на декілька століть було

збережене закріпачення селян, які як дешева робоча сила виготовляли сільськогосподарську продукцію на світовий ринок.

Монополія на вивіз товарів з Америки (зокрема золота та срібла) була у Іспанії, а зі Сходу у Португалії, яка перша проклала морський шлях до Індійського океану навколо Африки. На певний час ввезення ексклюзивних товарів збагатило піренейські країни, але у них було розвинуте виробництво, навіть ремісництва та купецтва. Горді ідальго, які змогли вигнати маврів та підкорити «обидві Індії» не бажали займатися шляхетними справами. Так культурні орієнтири, відсутність «духу капіталізму» визначили долю подальшого розвитку Іспанії та Португалії. Саме тому торгівлею монополістів стали займатися купці північноєвропейських країн.

У фламандському місті Антверпен (в гирлі річки Шельда) виникає перша у світі торгівельна біржа. Відмінність міста від попередніх торгівельних місць полягали у тому, що тут не було складів товару з перевагою закупівлі якоїсь певної нації чи союзу купців. В Антверпені вперше виникає міжнародний вузол торгівлі, де торговці різних країн стають рівноправними між собою, відносини один з одним безпосередні, тобто поза становими, релігійними та іншими статусами. Так виникає «вільний ринок».

Хоча політичні події продовжували впливати на зростання цін, надавання наймів. Широке використання отримали біржові спекуляції, тобто розрахунки на випадкові перебіги в торгових оборотах, які залежали від багатьох відносин народів та держав. Ділові люди тримали парі на обрання тої чи іншої посадової особи (наприклад, папи), народження у монархів сина чи дочки, на життя та смерть поважних людей. Це було початком системи страхування.

Товари переважно не привозилися на місце продажу, а виставлялися взірці, за якими замовлялася покупка. Торги ставали безперервні, хоча як і раніше відмічалось чотири ярмарки на рік, проте настав час розрахунку з боргами. Для всього спектру торгівельних операцій, які увесь час ускладнювалися було побудовано поблизу порту споруду біржі (від *bourse* – імені одного з багатих фламандських купців), на якій було написано «на користь купців всіх націй та мов».

Найбільші компанії Німеччини, Італії, Англії, Франції тримали тут власні контори, які спостерігали за коливаннями ринку, складали господарчі звіти у вигляді кореспонденцій. Це був початок європейських газет і засобів масової комунікації взагалі. Після закриття гирла Шельди, оберти Антверпена в конкурентній боротьбі дісталися голландському місту Амстердам. У відповідності з духом протестантської етики голландці жили дуже скромно, не дозволяли собі нічого зайвого.

Формуються такі нові «публічні місця» як академії наук, театри, салони, концертні зали, виставки, клуби, кав'ярні, публічні парки і таке інше (на відміну від храмів, тут вироблялися нові колективні відчуття – здоровий глузд і загальний смак). У цей період міська форма культури стає тотальною, що породжує феномен урбанізації – соціокультурний процес епохи Модерну, який характеризується розривом приватного і публічного, розділенням у просторі та часі головних характеристик сфер людського буття. Урбанізація передбачає переструктуризацію культурного простору, а не просто масове переселення жителів Заходу у міста.

Якщо за часи Відродження місто було місцем, що дозволяло дихати повітрям свободи (звільняло від феодалної закріпаченості), то вже у добу Просвітництва

урбанізація стає анонімною силою виснаження людини, спотворення і розбещення її «природної» безпосередності. Художнє віддзеркалення цього процесу породжує форми «містичного урбанізму» (М. Рильке) у поезії. Передвісником цього напрямку можна було б вважати іспанського поета Л. де Гонгору, чий сонет про місто початку XVII ст. кінчається рядком «Esto es Madrid, mejor dijera infierno» («Такий Мадрид, а краще сказати: пекло»). Ті риси столиці Іспанії, які могли тоді здаватися пекельними, пізніше витіснялися ще, жахливішими. Англійський поет кінця XVIII ст. У. Блейк демонструє відмінність міста доби Просвітництва, де «крик повії майданної шиє саван Англії минулої», від попередніх епох. Місто, що стає носієм уніфікації ринкових стосунків, знесоблюючої сили загального еквіваленту, породжує атомарного індивіда тобто індивіда, що прив'язаний до суспільства лише приватним інтересом. В. Беньямін (яскравим прикладом філософського осмислення проблеми міста є його есе про Москву і Лондон) відмічав індивідуалізм жителів Лондона [3, с. 45]. Взагалі, індивідуалізм властивий буржуазній свідомості і складає його родову ознаку. Філософія індивідуалізму розроблялася не лише в Англії, але і у Франції, Америці. Токвіль охарактеризував його, проте, не як ідеологію, а як своєрідну психологію: почуття дистанціювання щодо інших і до маси в цілому. Йдеться не про ізольованого індивіда – лицаря розуму, морального боргу або віри і не про трансцендентальних суб'єктів науки, моралі, релігії, права. «Розумний індивід» Декарта, «робінзон» Локка, «самодіяльне Я» Фіхте і інші філософські конструкції були продуктом роздумів не лише за письмовим столом, але мали місце свого виробництва у просторі західного міста [2, с. 168].

Урбанізація відбувається на тлі завершення процесу формування націй в формі національних держав на задах абсолютної монархії. Тому це доба активної реалізації антифеодальних рухів і буржуазних революцій проти середньовічного провінціалізму. Політичну ситуацію цього часу можна охарактеризувати як встановлення абсолютної монархії, що обмежувала свавілля окремих феодалів, допомагала встановленню єдиних правових та економічних законів. Абсолютна монархія стала тлом формування західноєвропейського громадянського суспільства, з відповідною йому тенденцією демократизації всіх сфер життя. Формування домінанти здорового глузду і раціоналізму взагалі пов'язано також із становленням громадянського суспільства в Європі. Л. Каган пише, що західна демократія вийшла з міста, із його черева, оскільки громадянське суспільство є суспільством міським [9, с. 28]. Широко відоме «магдебурзьке право» стало символом свободи міста у пізньому середньовіччі. Особливо це стосується країн де, зазначені стратегії набирають найбільших обертів (Англія, Франція, Голландія) в протилежність європейським країнам, які переживають економічний занепад і, як правило, подрібнення на безліч осередків (Італія, Іспанія, Німеччина) [8, с. 220].

В період індустріалізації вперше в історії місто починає привалювати над селом, що робить наочним процес урбанізації. Чітке розмежування життєвих просторів індивіда (робота, помешкання, відпочинок, за М. Вебером) досягає нового якісного, породжує остаточний «розрив публічного і приватного» життя (Р. Рорті).

Поступово опозиція «село – місто» вирішується у переведенні соціокультурної напруги у внутрішні протиріччя розвитку самого міста. Воно стає головним чинником нерівномірності розвитку, носієм високої культури. Зовнішня відкритість міської

структури містить латентну замкнутість її субкультур. Полікультурність і поліетнічність залишається базовою характеристикою міського способу життя.

XIX ст. змінює технології будівництва, що відповідають новим умовам урбанізації: потребам промисловості, транспорту, демографічного зростання. Міста підлягають переплануванню: вузькі вулиці та заплутані переходи, залишки Середньовіччя, отримують геометричну чіткість мережі вулиць і проспектів. У технологіях будівництва став використовуватися портландський цемент (запатентований Д. Аспдіном в 1824р.), а потім цільнометалеві конструкції. В середині століття з'являються споруди зі скла та металу («Кристал-палац» у Лондоні 1851 р.). Міська архітектура XIX ст. активно займається пошуком стилю, активно цитуючи здобутки попередніх епох. Так виникають неокласицизм, необароко, неоренесанс, неоготика. Еклектичні тенденції в архітектурі обумовлюють виникнення архітектурного стилю модерн (найбільш відомий іспанський архітектор А. Гауді), що характеризується відмовою від прямих ліній на користь більш «природних» форм, використанням нових матеріалів (металу, скла), ретельною обробкою конструктивних елементів.

Жага «природних» форм зрозуміла в епоху «пару та заліза», що принципово відрізняється від попередніх епох. Промислові технології остаточно вилучили людину з природного середовища у штучний світ. Яскраве освітлення вириває її з циклу день-ніч, зима-літо. Виникають суспільні види міського транспорту: конка, трамвай, метрополітен (від фр. métropolitain, скороч. от chemin de fer métropolitain – «столична залізнична дорога»; перший відкритий у Лондоні в 1864 на паровій тязі, з 1890 – електрична, Нью-Йорк – 1868, 1896 – Афіни та Глазго, 1898 – Відень), що дозволяють швидко подолати відстань між зонами роботи та відпочинку. Електрика, радіо, телефон, телеграф, кінематограф, повітроплавання, автомобіль – настільки змінюють життя людини, що життя без них сприймається сучасною людиною як катастрофа.

Сфера повсякденного життя стає комфортною. Побут стандартизується і підкоряється закономірностям масового виробництва. Речі втрачають свій неповторний вигляд і стають типовими, одноразовими, незначимими. Поступово втрачається національний стиль в архітектурі, відмінності в одязі. Всі ці досягнення є результатом розвитку науки.

Г. Зіммель вважає розподіл праці визначальною формою об'єктивування сучасної культури і її провідної форми – міської культури: «Розвиток сучасної культури характеризується перевагою того, що можна було б назвати об'єктивним духом, над духом суб'єктивним; це означає: у мові і праві, у техніці і мистецтві, у науці і предметах домашнього ужитку знаходиться дух, за щоденним зростанням якого суб'єкт встигає далеко не завжди, а часто відстає від нього. Така різниця є головним результатом зростаючого розподілу праці, тому що останній вимагає від особи усе більш одноманітної роботи, що при вищому своєму розвитку дуже часто знищує особистість як ціле» [6, с. 27]. У роботі «Велике місто і духовне життя» він послідовно розробляє логіку об'єктивування сучасної західної культури з урахуванням її міської форми здійснення, її зумовленість історичною формою розподілу праці (розподіл праці у європейській цивілізації з часом досягає таких глобальних масштабів, що охоплює навіть найбільш буденні сфери повсякденності, стає курйозною у своїх проявах. Так, у Парижі XIX століття процвітала професія «чотирнадцятого», тобто людина спеціалізувалася на тому,

щоб бути обіднім гостем, яких у ті часи зазвичай мало було бути не менше чотирнадцяти).

Місто постіндустріальної епохи перетворюється на мегаполіс, який формує принципово інші принципи організації культурного простору. Він будується за межами опозиції високої і масової культури, втрачає претензію на втілення загальнокультурних норм. Нівелюється значення ідеї культурного центру і провінції. Здійснюється метаморфоза від «глобального міста» (С. Сассен) до «глобального села» (М. Маклюєн), тобто виникають такі феномени як «субурбанізм», «квазі-міський спосіб життя» (Р. Герберт). Ця метаморфоза обумовлена стиранням меж між містом і селом (місто втрачає чіткі кордони, поглинаючи передмістя, утворюючи функціональну мережу, а з іншого боку, втрачається чіткість внутрішньої структури – розмежування ділових зон і зон відпочинку, тим самим втрачається стандартний для класичного буржуазного міста розподіл на приватне і публічне, відмічений М. Вебером, демаркація сфер роботи, відпочинку і життя). Виробництво у глобальних містах витісняється за межі функціональної мережі. Мультикультурність мегаполісу стає найбільш яскравим показником міської культури.

Штучна, навіть віртуалізована, культура мегаполісу отримує атрибути самопородження і безмежного розростання (аж до знищення меж між містом і не-містом). Ризомізація його структури міста збільшує кількість культурних центрів, але знищує їх ієрархію. Культурна модель світу-ризоми отримує своє втілення в структурі глобалізованого суспільства.

Таким чином, здійснений аналіз дозволяє виявити наступні етапи становлення міста в західному типі культури:

1) за добу Ренесансу місто стає концентратом розподілу праці, що дозволяє утворити вже неремісничі центри виробництва у вигляді мануфактури, а також центром національної торгівлі;

2) за добу Реформації місто отримує функції вже міжнародної торгівлі, а також стає місцем розташування міжнародних торгівельних та фінансових компаній. У цілому фрагментарність міських утворень, а також значну долю аграрного виробництва в Європі, не дозволяє говорити про домінанту міської культури на цих ранніх етапах західної цивілізації;

3) доба Просвітництва перетворює місто не лише на носій нових виробничих та економічних функцій, а й у центр інституалізації таких форм духовної культури як наука, мистецтво, освіта. Відповідно, урбанізація стає домінуючим процесом у культурному просторі Західної Європи;

4) у XIX столітті тотальна індустріалізація підтвердила домінанту міської культури в західному типі цивілізації. Перехід до постіндустріального суспільства, перспективу виникнення культурного феномену мегаполісу.

Література:

1. *Альберти Л.Б.* Искусство эпохи Возрождения; [Електронний ресурс] / Альберти Л.Б // Режим доступу до книги: http://www.peoples.ru/science/philosophy/leon_alberti/
2. *Беньямин В.* Московский дневник / В. Беньямин; [Пер. с нем. и прим. С. Ромашко; общ. ред. и послесл. М. Рьклина; предисл. Г. Шолема]. – М.: Ad Marginem, 1997. – 224 с.

3. *Беньямин В.* Париж – столица XIX века / В. Беньямин; [Пер. с нем. С. Ромашко] // Историко-философский ежегодник – М.: Ad Marginem, 1991. – 96 с.
4. *Вебер М.* Город / М. Вебера; [Пер. с нем. М.И. Левиной]. – М.: Юрист, 1994. – С. 447–456.
5. *Вебер М.* Социальные причины упадка античной культуры / М. Вебер; [Пер. с нем. Е.С. Петрушевской]. – М.: Прогресс, 1994. – С. 447–466.
6. *Зиммель Г.* Большие города и духовная жизнь / Г. Зиммель. – М.: Логос, 2002. – № 3–4 – С. 20–48.
7. *Зомбарт В.* Буржуа / В. Зомбарт; [Пер. с нем. А.П.Юшкевича]. – М.: Наука, 1994. – 443 с.
8. *Каган М.С.* История культуры Петербурга / М.С. Каган, Е. Кайсаров. – СПб.: Издательство СПбГУП, 2008. – 320 с.
9. *Каган М.С.* Философия культуры / М.С. Каган– СПб.: Наука, 1996. – 440 с.
10. *Харви Д.* Городской опыт / Д. Харви; [Пер. з англ. В.В. Вагина]. – Київ: Наука, 1989. – 309 с.

A n n o t a t i o n

T.Musyura stages of becoming a city in western type culture. Article dedicated to the research stages of the city as a cultural phenomenon in the context of Western civilization. It is argued that cultural and historical dynamics of urban culture correlates with stages of the modernization of Western culture.

Keyword: city, urban culture, a western type of culture.

Русаков С.С.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПОПУЛЯРНА КУЛЬТУРА РУБЕЖУ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ: СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається популярна культура рубежу ХХ-ХХІ ст. і її вплив на трансформацію категоріальних рамок філософії, її звернення до реальних життєво-практичних завдань. Новий тип культури активно стимулює інтелектуальний процес і насичений філософськими роздумами, розуміння яких сприятиме досягненню сучасних процесів.

Ключові слова: популярна культура, філософія, поп-філософування, картина світу, світогляд.

Сьогодні актуальним питанням популярної культури є зближення філософії з життям. Воно реалізується у різних напрямках. Один з них – подолання вузькості філософського підходу, який ґрунтується виключно на даних науки, шляхом включення в нього практично-духовних форм освоєння світу. При цій орієнтації дослідження на перше місце виходять такі явища як життя, повсякденність, буденна свідомість, мистецтво, цінності.

Мета статті – розгляд основних філософських тенденцій в творах популярної культури і огляд сучасних наукових досліджень з даної теми.

Твори популярної культури виражають сутнісні тенденції у світорозумінні людини та в той же час самі формують культуру, ціннісні орієнтації. У подальшому аналіз